

УДК 616. 98:578. 824.11:616–036.22

Видова характеристика епізоотії сказу в Україні за 2011–2016 рр.

М.В. Мазур, Н.В. Мазур, І.М. Полупан
mazur_mykola1991@ukr.net

*Інститут ветеринарної медицини Національної академії аграрних наук України,
вул. Донецька, 30, м. Київ, 03151, Україна*

У статті наведені результати аналізу динаміки захворюваності тварин на сказ і видової характеристики епізоотії сказу в Україні за 2011–2016 рр. У роботі проаналізовані експертизи лабораторних досліджень, звіти обласних управлінь ветеринарної медицини, Державної ветеринарної та фітосанітарної служби (Держпродспоживслужби) України за період з 2011 по 2016 рр. та інформація, яка представлена в Європейському бюлетені зі сказу. За досліджуваний період в Україні зареєстровано 8807 випадків захворювання на сказ серед 17-и видів тварин. Проведення аналізу випадків захворювання вказує на те, що основним резервуаром вірусу сказу в дикій природі є лисиці, відсоток захворюваності яких від загальної кількості випадків, становив від 38,8% в 2014 році до 31,2% в 2016 році. Серед домашніх тварин в структурі захворюваності на сказ перше місце займають коти, відсоток яких складає від 25,9% в 2014 році до 32,5% в 2016 році. На другому місці знаходяться собаки, частка яких становить від 18% в 2012 до 23,5% в 2016 році від загальної кількості хворих на сказ тварин. Підвищення рівня захворюваності домашніх тварин, особливо серед котів і собак, є наслідком неповного обсягу охоплення профілактичними антирабічними щепленнями та прямим свідченням неналежного виконання діючої «Інструкції щодо заходів боротьби та профілактики сказу».

Ключові слова: сказ, епізоотична ситуація, напруженість епізоотичної ситуації, домашні тварини, дикі тварини.

Видовая характеристика эпизоотии бешенства в Украине за 2011–2016 гг.

Н.В. Мазур, Н.В. Мазур, И.Н. Полупан
mazur_mykola1991@ukr.net

*Інститут ветеринарної медицини Національної академії аграрних наук України,
ул. Донецкая, 30, г. Киев, 03151, Украина*

В статье представлены результаты анализа динамики заболеваемости животных бешенством и видовой характеристики эпизоотии бешенства в Украине за 2011–2016 гг. В работе проанализированы экспертизы лабораторных исследований, отчеты областных управлений ветеринарной медицины, Государственной ветеринарной и фитосанитарной службы (Держпродспоживслужбы) Украины за период с 2011 по 2016 и информация, которая представлена в Европейском бюллетени по бешенству. За исследуемый период в Украине зарегистрировано 8807 случаев заболевания бешенством среди 17-и видов. Анализ случаев заболевания указывает на то, что основным резервуаром вируса бешенства в дикой природе являются лисы, процент заболеваемости которых от общего количества случаев, составлял от 38,8% в 2014 году до 31,2% в 2016 году. Среди домашних животных в структуре заболеваемости бешенством первое место занимают коты, процент которых составляет от 25,9% в 2014 году до 32,5% в 2016 году. На втором месте находятся собаки, доля которых составляет от 18% в 2012 до 23,5% в 2016 году от общего количества больных бешенством животных. Повышение уровня заболеваемости домашних животных, особенно среди кошек и собак, является следствием неполного объема охвата профилактическими антирабической прививками и прямым свидетельством ненадлежащего исполнения действующей «Инструкции о мерах борьбы и профилактики бешенства».

Ключевые слова: бешенство, эпизоотическая ситуация, напряженность эпизоотической ситуации, домашние животные, дикие животные.

Citation:

Mazur, M., Mazur, N., Polupan, I. (2017). Characteristics of epizootic situation of rabies for the animal species in Ukraine from 2011–2016. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhytskyj*, 19(73), 159–162.

Characteristics of epizootic situation of rabies for the animal species in Ukraine from 2011–2016

M. Mazur, N. Mazur, I. Polupan
mazur_mykola1991@ukr.net

*Institute of Veterinary Medicine of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine,
Donetska Str., 30, Kyiv, 03151, Ukraine*

The article presents analysis of dynamics of the animal rabies incidence and characteristics of rabies epizootic situation for the animal species in Ukraine from 2011–2016. We analyzed the laboratory research expertise, reports of regional departments of Veterinary Medicine and the State Veterinary and Phytosanitary Service of Ukraine (now State Service of Ukraine on issues of food safety and consumer protection) for the period from 2011 to 2016, and the information that is presented in the Rabies Bulletin Europe.

During this period in Ukraine registered 8807 cases of rabies among 17 animal species. Analysis of rabies cases indicates that the main reservoir of rabies virus among wild animals is foxes. Fox incidence rate ranged from 38.8% in 2014 to 31.2% in 2016 from total cases of rabies.

Among domestic animals, the first place in the structure of the incidence of rabies is occupied cats, part of which is 25.9% in 2014 to 32.5% in 2016. In the second place are dogs, which account for 18% in 2012 to 23.5% in 2016 of the total number of animal rabies cases.

Increased incidence of domestic animals, especially in cats and dogs, are the result of an incomplete rabies vaccination coverage and direct evidence of improper performance of the current "Instructions for measures to combat and prevent of rabies."

Key words: rabies, epizootic situation, the tension of epizootic situation, domestic animals, wild animals.

Вступ

Усі захворювання викликані різними ліссавірусами реєструються під загальною назвою – сказ. Збудник сказу – нейротропний вірус з ряду *Mononegavirales*, родини *Rhabdoviridae*, роду *Lyssavirus* (International Committee on Taxonomy of Viruses).

Захворювання діагностується у 113 країнах світу. За інформацією Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), від захворювання на сказ кожного року в світі гине понад 60 тисяч людей (близько 40% з них діти віком до 15 років), більше одного мільйону тварин, понад 20 мільйонів людей отримують антирабічну постекспозиційну вакцинацію після перенесених укусів (Expert Consultation on Rabies).

Резервуаром і джерелом збудника сказу в Європі є дикі тварини, головним чином сімейства собачих – лисиці, вовки, єнотовидні собаки, а також кажани. В останні роки зростає роль домашніх (собаки, коти) і сільськогосподарських тварин (Gryshok et al., 2005).

На початку XXI століття епізоотична ситуація щодо цього зоонозу на території нашої держави залишається вкрай напруженою із перманентною флуктуацією превалентності та періодичними значними спалахами захворюваності. На території України відмічаються вогнища сказу двох типів: природні, в яких вірус підтримується головним чином в популяції червоної лисиці і передається вовкам, єнотовидним собакам, куницям, борсукам, та антропоургічні, в яких вірус циркулює в популяціях безпритульних і домашніх м'ясоїдних тварин (коти та собаки) (Gryshok and Padalka, 2003).

Епідемічна ситуація зі сказу в країні залишається напруженою – щороку реєструються поодинокі випадки захворювань серед людей, оскільки вся територія

країни є неблагополучною щодо сказу тварин (Naglov and Oboskalova, 2005).

Тому метою досліджень було проведення детального аналізу динаміки захворюваності тварин на сказ і видової характеристики епізоотії сказу в Україні за 2011–2016 рр.

Матеріал і методи дослідження

В роботі проаналізовані експертизи лабораторних досліджень, звіти обласних управлінь ветеринарної медицини, Державної ветеринарної та фітосанітарної служби (Держпродспоживслужби) України за період з 2011 по 2016 рр. та інформація, яка представлена в Європейському бюлетені зі сказу.

Результати та їх обговорення

Згідно звітних документів, за досліджуваний період в Україні зареєстровано 8807 випадків захворювання на сказ серед 17-и видів тварин (рис.1).

Пік захворюваності зареєстровано в 2012 році – 1995 випадків, а мінімальну кількість випадків сказу спостерігали в 2014 році – 1086. Аналіз динаміки епізоотії сказу в Україні свідчить про її стійкий розвиток. Певне зниження рівня захворюваності, починаючи з 2014 року, на нашу думку, пов'язане із ненадходженням інформації щодо епізоотичної ситуації з тимчасово окупованої території України та АР Крим.

Для проведення детального аналізу епізоотичної ситуації зі сказу нами була розглянута загальна видова характеристика захворюваності за розподілом на дві групи: домашні (велика і дрібна рогата худоба, коти, собаки) та дикі тварини (лисиці, вовки, борсуки, єнотовидні собаки, куниці, кажани та ін.). Результати розподілу подано на рис. 2.

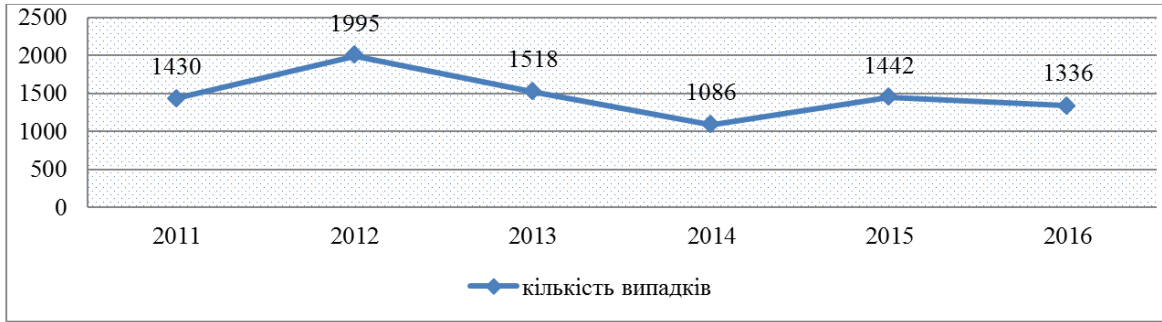

Рис.1. Динаміка захворювання на сказ в Україні за 2011–2016 рр.

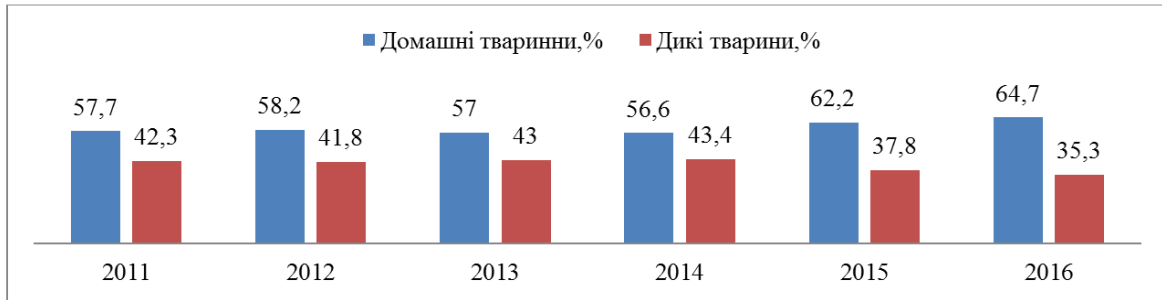

Рис.2. Загальна видова характеристика захворюваності тварин на сказ в Україні за 2011–2016 рр.

Як видно з рис. 2, в останні роки частка випадків захворювання на сказ серед домашніх тварин, порівняно з дикими, збільшується. Якщо з 2011 по 2014 рр. цей показник становив від 56,6 – 58,2% від загальної кількості хворих на сказ тварин, то в 2015 році він досяг рівня 62,2%, а в 2016 – 64,7%.

Проведення аналізу випадків захворювання вказує на те, що основним резервуаром вірусу сказу в дикій природі є лисиці, відсоток захворюваності яких, від

загальної кількості випадків становив від 38,8% в 2014 році до 31,2% в 2016 році.

Серед домашніх тварин в структурі захворюваності на сказ перше місце займають коти, відсоток яких складає від 25,9% в 2014 році до 32,5% в 2016 році. На другому місці – собаки, частка яких становить від 18% в 2012 до 23,5% в 2016 році від загальної кількості хворих на сказ тварин (рис. 3).

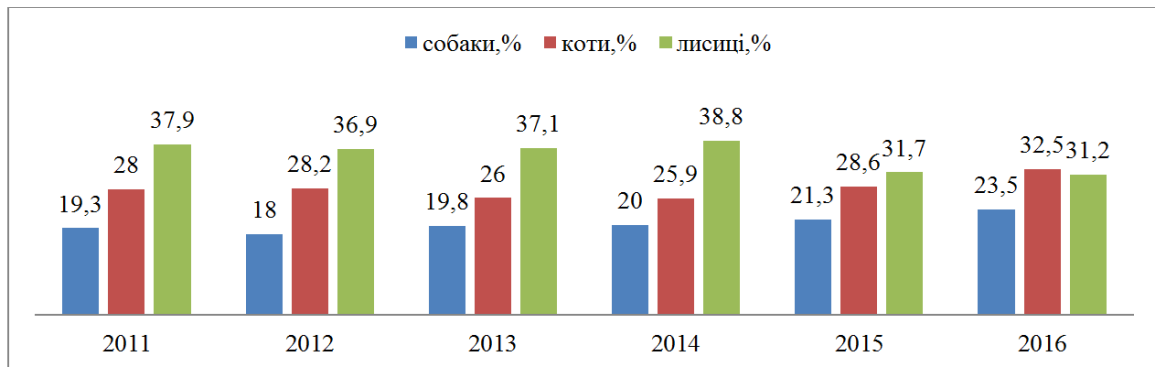

Рис. 3. Відсоткове співвідношення захворюваності на сказ собак, котів та лисиць від загальної кількості випадків в період з 2011 по 2016 рр.

Підвищення рівня захворюваності домашніх тварин, особливо серед котів і собак, які проживають в безпосередній близькості до людей, є наслідком неповного обсягу охоплення профілактичними антирабічними щепленнями та прямим свідченням неналежного виконання діючої «Інструкції щодо заходів боротьби та профілактики сказу», оскільки, близько 80% випадків сказу серед домашніх м'ясоїдних реєструються у тварин, які мали господаря, однак не були забезпечені профілактичною антирабічною вакцинацією.

Також залишається недостатнім контроль за виконанням «Правил утримання собак і котів у населених пунктах». Постійні бригади з відлову безпритульних тварин в більшості регіонів поодинокі, а тимчасові створюються і діють не в плановому порядку. Рекомендовані Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» притулки для тварин створюються в окремих випадках, стерилізація безпритульних тварин проводиться в недостатньому обсязі.

Боротьба зі сказом серед домашніх тварин залишається нагальною проблемою і може бути вирішена

лише спільними зусиллями адміністративно-господарських служб, спеціалістами в галузі ветеринарної та гуманної медицини, спрямованими на впорядкування утримання собак і котів, своєчасну їхню вакцинацію; відловлювання, стерилізацію та імунізацію безпритульних тварин тощо.

Висновки

1. Аналіз динаміки епізоотії сказу в Україні свідчить про її стійкий розвиток – протягом 2011–2016 рр. зареєстровано 8807 випадків з піком захворюваності в 2012 році (1995 випадків).

2. Основним резервуаром вірусу сказу в дикій природі є лисиці, відсоток захворюваності яких, від загальної кількості випадків становив від 38,8% в 2014 році до 31,2% в 2016 році.

3. В структурі захворюваності на сказ серед домашніх тварин перше місце займають коти, частка яких складає від 25,9% в 2014 році до 32,5% в 2016 році.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи напружену епізоотичну ситуацію, перспективним є дослідження РНК вірусу сказу за допомогою молеку-

лярно-генетичних методів й подальшим філогенетичним аналізом.

Бібліографічні посилання

International Committee on Taxonomy of Viruses. Retrieved from <http://www.ictvonline.org/virusTaxonomy.asp>.

WHO Expert Consultation on Rabies (2013). Technical Report Series 982. Geneva: World Health Organization.

Gryshok, L.P., Nedosjekov, V.V., Padalka, O.V., Polupan, I.M. (2005). Stan profilaktyky ta kontrolju skazu v Ukraini ta zavdannja na perspektyvu. *Veterynarna medycyna Ukrainy*. 11, 7–10 (in Ukrainian).

Gryshok, L., Padalka, O. (2003). Epizootologichnyj monitoring. *Skaz tvaryn Veterynarna medycyna Ukrainy*. 8, 21–24 (in Ukrainian).

Naglov, V., Oboskalova, D. (2005). Osoblyvosti skazu tvaryn u mistah Harkivs'koi' oblasti. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo universytetu. Serija «Biologija»*. 17, 67–79 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 24.03.2017